

«НУТУК–КЕП» КИТЕБИНДЕГИ КОТОРУУ ЫКМАЛАРЫ

Таалай АБДИЕВ*, Гүлзат ЧОЛПОНКУЛОВА**

Аннотация

Түркия Республикасынын негиздөөчүсү жана тунгуч президенти Мустафа Кемал Ататүрктүн улуу мур асы «Нутук» кыргыз тилине Бактыгүл Каламбекова тарабынан которулуп, 2001–жылы Анкарада жарык кырылган.

Макала «Нутук» китебинин кыргызча которулушуна арналып, мында котормочу тарабынан колдонулган которуу ыкмалары, котормонун ийгиликтери менен кемчиликтери талдоого алынат.

Негизги сөздөр: түпнуска, котормо, которуу ыкмалары, которуунун лексикалык ыкмалары, которуунун грамматикалык ыкмалары.

METHODS OF TRANSLATION USED IN *NUTUK-KEP*

Abstract

Over the last decade, many works have been translated into the Kyrgyz language. However, most of them lack adequate research. This is one of the most serious issues that this article addresses.

The founder and the first President of the Republic of Turkey, Mustafa Kemal Atatürk's great legacy «Nutuk» was translated into the Kyrgyz language by Baktygul Kalambekova.

* Филология илимдеринин кандидаты, Кыргыз–Түрк «Манас» университетинин доценти. 1964–жылы Ош областына караштуу өзгөн районунда туулган. 1988–жылы Ош мамлекеттик педагогикалык институтун, 1994–жылы Санкт–Петербургдагы Россия Илимдер Академиясынын Лингвистикалык изилдөөлөр институтунун аспирантурасын бүтүргөн. 1996–жылы Санкт–Петербург университетинде «Кыргыз тилиндеги каузатив этиштүү конструкциялар» деген темада кандидаттык диссертациясын жактаган. Жыйырмадан ашуун илимий макаланын, кыргыз тили боюнча окуу китептеринин автору, «Англисче–орусча–кыргызча» сөздүктүн (50 000 сөз) түзүүчүсү. Англис тилинен 16, орус тилинен 10, түрк тилинен 1 эмгекти кыргыз тилине которгон.

** 1983–жылы Талас областына караштуу Бакай–Ата районунда туулган. Кыргыз–Түрк «Манас» университетинин Азыркы тилдер жогорку мектебинин Котормо бөлүмүнүн 4–курсунун студенти.

It was published in Ankara in 2001. This article based on *Nutuk* attempts to explore some new aspects of the methods of translation used by Kalambekova. This article also analyzes the high-points and short-comings of this translation.

Key words: original; translation; methods of translation; lexical methods of translation; grammatical methods of translation.

Түрк дүйнөсүнүн сыймыгы, жаңы Түркия мамлекетинин куруучусу жана тунгуч Президенти Мустафа Кемал Ататүрктүн улуу мурасы «Нутук» экономика илимдеринин кандидаты Бактыгүл Каламбекова тарабынан кыргыз тилине которулуп, 2001 – жылы Анкарада жарык көргөн (Нутук – кеп (Жаңы Түркиянын жолу) (1919–1927). Кыргыз Республика – сынын Президенти Аскар Акаевдин бул эмгекке жазган баш сөзүндө мындай деп айтылган: «1927 – жылы Ататүрк өз колу менен жазып, ошол жылы 15 – 20 – октябрь күндөрү Жумуруяттын Эл партиясынын экинчи конгрессинде окуп берген ушул көлөмдүү, кымбатбаа саясий документтин кыргызча жарык көрүшү биздин эл үчүн өтө маанилүү окуя. Анткени бул китеп аркылуу улутташтарыбыз кемеңгер Ататүрктүн өз өлкөсүнүн кескин жаңылануу, кайрадан жаралуу, цивилизациялашкан дүйнөгө кошулуу маселелерине тиешелүү айткан залкар ой – пикирлерин эне тилинде окуп үйрөнүү мүмкүнчүлүгүн алып отурат».

Мындан тышкары эмгек кыргыз котормосуна, өзгөчө түркчөдөн – кыргызчалоо өнөрүнө кошулган олуттуу салым да боло алат, анткени мындай көлөмдүү котормо түркчө – кыргызча которуу практикасында биринчи жолу ишке ашып отурат. Эмгек ар түрдүү илимий изилдөөлөрдүн объектиси болууга арзыйт. Бул чакан макалада биз мында колдонулган которуу ыкмалары жөнүндө гана кеп кылмакчыбыз.

Эмгектин текстин иликтеп келгенде которуунун төмөнкү ыкмалары колдонулгандыгы байкалат.

Синтаксистик окшоштуруу. Мында түпнусканын синтаксистик структурасы, сүйлөм курамындагы толук маанилүү сөздөр менен алардын орду котормодо өзгөрүүсүз сакталат. Трансформациялоонун бул тиби түпнуска тили менен котормо тилинде окшош синтаксистик структуралар болгон учурда колдонулат жана тектеш тилдердин котормолорунда көбүрөөк кездешет. Сөз болуп жаткан котормодо да мындай сүйлөмдөр арбын экендиги дароо көзгө чалдыгат жана алардын арасында жөнөкөй сүйлөмдөр да, татаал сүйлөмдөр да бар. Мисалы:

Vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığı tehlikededir.

Журттун бүтүндүгү, улуттун көзкарандысыздыгы коркунучта (21–бет).

Amasyadan Erzurum’a gelirken, Sivas’ta küçük bir hikayeye konu olan olay hatırlarımızdadır.

Амасиядан Эрзурумга келе жатканда, Сиваста кыска бир аңгемеге себеп болгон окуяны унутпаган чыгарсыз (56–бет).

Fakat, şartlar büsbütün başka olduğuna göre, İstanbul’un davetine karşı bana befa ve fedakarlık kucagını açmış olan kahraman Erzurum halkının, bu samimiyet kucagını kötüyeye kullanabileceğine asla ihtimal vermedim.

Бирок шарттар таптакыр башкача болгондуктан, Стамбул чакырганына карабай мага таянып, жалтанбай кучагын жайган каарман Эрзурум эли

өзүнүн достук мамилесин кечип жиберिशине эч ишенген жокмун (320–бет).

Бирок синтаксистик окшоштурууда айрым структуралык өзгөрүүлөр болбой койбойт.

Сүйлөмдөрдү бириктирип которуу. Мында түпнускадагы эки жөнөкөй сүйлөм бириктирилип, бир татаал сүйлөм болуп которулат. Мисалы:

Başkan Fethi Bey, teklifi oya koydu. Kabul edildi.

Төрага Фетхи бей сунушту добушка койду эле, кабыл алынды. (535–бет).

Alınan malumata göre, İstanbul’da bir cemiet teşekkül ve bu cemiet İngilizler tevhidî mukarrerat etmiş. Hükümetin iskatiyle malum bir hükümetin tesisi, meclisin feshi...

Алынган маалымат боюнча, Стамбулда бир коом түзүлүп, ал англистер менен чогуу мындай чечим чыгарган имиш: азыркы ПкмПттү түшүрүп, белгилүү бир өкмөттү бийликке алып келүү; межлисти таркатуу... (145–бет).

Сүйлөмдү жиктөө. Которуунун бул ыкмасында түпнуска тексттеги сүйлөмдүн синтаксистик структурасы өзгөртүлүп, котормо тилинде эки же андан ашык предикативдик структурага айланат. Мисалы:

Yüce padişahlık katı kesin karar ve çözüm makamı olup meşru bir devlette bu yüksek makam, bütün millet sertlerinin yönleceği mihraptır.

Падышанын аппараты – акыркы сөздү айта турган жана чара көрүүчү жер. Ошондуктан мыйзамдуу бир мамлекеттеги мындай баскыч бүткүл эл кайрыла турган мехрап (бийиктик) болот (123–бет).

Mösyö Franklin Bouilon, bu sözlerin karşısında, ciddi ve samimi olarak bazı görüşler ileri sürdü ve en sonunda da bunun zaman meselesi olduğu görüşünü belirtti.

Франклин – Буйон мырза ушул айтылган сөздөргө карата чын пейил – дүү, жүйөлүү бир топ нерселерге токтолду. Аягында, маселесинин баары убакытка байланыштуу деп эсептегенин билдирди (413–бет).

Түрк тилинде башка тилдерден өздөштүрүлгөн синтаксистик конструкциялар да кездешет. Мисалы:

Zannediyorum ki, ondan sonraki mesaim cümlelerin malûmudur.

Андан кийинки жүргүзгөн иштеримди көпчүлүк билет деп ойлойм (479–бет).

Мындагы иран тилдеринен өздөштүрүлгөн энклитика – байламта кӱ татаал багыныңкы сүйлөмдүн курамындагы эки сүйлөмдү бириктирүү үчүн колдонулат жана кыргызчага которулбайт. Ал эми төмөнкү мисалдагы не деген байламта (Кононов, 1956) аттуу эмгегинде частица (бөлүкчө) деп берилген, бирок түрк тилинин грамматикаларында bağlaç (байламта) деп берилет) да иран тилдеринен өздөштүрүлгөн жана иран тилдериндегидей эле түрк тилинде да кабаттала келүү менен терс маанини билдирет жана баяңдооч да оң формада же оң маанидеги сөздөн турганына карабастан терс мааниге ээ болот:

Gerçekte, Sivas’ta kaygı verici bir durum vardı, ne de Hristiyanların ölümle tehdit edildiği doğruyordu.

Дегинкиси, Сиваста тынчсызданууга жол ачкан эч нерсе жок эле, христиандарды өлтүрөбүз деп коркутуу аракетин болгон эмес **(18-бет)**.

Биздин билишибизче, иран тилдеринен өздөштүрүлгөн бул байламта кыргыз тилинде да колдонулат. Мисалы, «Кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгүндө» не «же» менен бирдей» деп белгиленип, «Не изи, не таршы жок» деген мисал берилген **(452-бет)**. Кыргыз тилинде «не» терс маанидеги сүйлөмдөрдө гана колдонулат жана түрк тилиндегидей баяндоочтун маанисин өзгөртүп жиберүү касиетине ээ эмес деп божомолдоого болот. Түрк тилинде да бул байламта терс маанидеги сүйлөмдөрдө колдонулат жана мында маанилик өзгөрүүлөр болбойт. Мисалы:

Ne Sivas'ta, ne de çevresinde kaygı verici herhangi bir durum yoktur.

Сиваста да, анын айлана – чөйрөсүндө да тынчсыздандыра турган кырдаал жок **(18-бет)**.

Түпнуска тексттеги грамматикалык бирдиктин мааниси ашыкбаш болгондугуна байланыштуу которулбай калышы да мүмкүн. Котормотаануу илиминде бул нөлдүк котормо деп аталат. Айрым учурларда бир эле грамматикалык маани башка лексикалык же грамматикалык каражаттар менен кайра кайталанып берилиши мүмкүн. Мындай кайталануу котормодо берилбейт. Мисалы:

Give the book that you bought yesterday.

Сен кечээ сатып алган китепти берчи.

Мында белгилүү артикльдин мааниси багыныңкы сүйлөмдө кайталанып берилген. Жогоруда белгиленгендей, не жана кi байламталары кыргыз тилине которулбайт, ошондуктан мындай учурларды нөлдүк котормонун түркчө – кыргызча котормолордогу үлгүлөрү катары кароого болот.

Антонимдик котормо. Белгилүү болгондой, лексика – грамматикалык трансформациянын бул түрүндө түпнускадагы оң форма котормодо терс форма менен алмаштырылат же тескерисинче болот жана бул түпнуска тилиндеги лексикалык бирдиктин котормо тилиндеги карама – каршы маанилүү бирдик менен алмаштырылышы менен коштолот.

1919 yılı Mayısın 19'uncu günü Samsun'a çıktım.

1919 – жылдын 19 – май күнү Самсунга келдим **(1-бет)**.

Izdiraplar dindirilemiyor.

Кырсыктын алдын алуу кыйындады **(16-бет)**.

Bu basit tedbirin neden alındığını açıklamaya gerek yoktur.

Бул кичинекей чаранын эмне себептен алынганы да өзүнөн өзү түшүнүктүү **(29-бет)**.

Adana vilayeti Fransızlar; Urfa, Maraş, Ayıntap İngilizler tarafından işgal edilmiş.

Адана вилайетин француздар, ал эми Урфа, Мараш, Антеп чөлкөмдөрүн англистер басып алган **(1-бет)**.

Соңку мисалда котормочу туюк мамилени негизги мамиле менен берүү аркылуу сүйлөмдүн жатык которулушуна жетишкен. Бирок мындай аракет дайым эле өзүн актай бербей тургандыгы, ал турсун ушундан улам котормодо айрым калпыстыктарга жол берилгендиги байкалат. Мисалы:

Efendiler, Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra, düşman devletler tarafından Türkiye'ye dört defa barış şartları teklif edilmiştir.

Мырзалар, Монтре ок атышууну токтотуу келишиминен кийинки мезгил ичинде душман мамлекеттер Түркияга төрт жолу тынчтыктын шарттары боюнча сунуш менен кайрылышкан (495–бет).

Биздин оюбузча, «Мырзалар, Монтре тынчтык келишиминен кийин тынчтык шарттары душман мамлекеттер тарабынан Түркияга төрт жолу сунуш кылынган» деп которгондо, сүйлөм бир топ так которулмак.

Которуу процессинде котормочу, бир жагынан, ойду так, котормо тилинин нормаларына ылайык келе турган жатык тил менен берүүгө, экинчи жагынан, түпнуска тексттин колоритин сактоого умтулары белгилүү. Бул тууралуу В. Гумбольдт белгилүү немис жазуучусу жана котормочусу Август Шлегелге жазган катында таамай айткан: «Всякий перевод представляется мне безусловно попыткой разрешить невыполнимую задачу. Ибо каждый переводчик неизбежно должен разбиться об один из двух подводных камней, слишком точно придерживаясь либо своего подлинника за счет вкуса и языка собственного народа, либо своеобразие собственного народа за счет своего подлинника». Тектеш тилдердеги, тактап айтканда, түрк–кыргыз тилдериндеги лексикалык, грамматикалык окшоштуктардан улам түпнуска тилинин котормочуга тийгизген таасири күчтүү боло тургандыгы практикадан байкалып жүрөт. Мындай кемчиликтен биз сөз кылып жаткан эмгек да куру эмес. Тилекке каршы, котормочу түрк тилин ээрчиш кеткен учурлар да бар. Мисалы:

Bu basit tedbirin neden alındığını açıklamaya gerek yoktur.

Бул кичинекей чаранын эмне себептен алынганы да өзүнөн өзү түшүнүктүү (29–бет). (Туурасы: Бул кичинекей чаранын эмне себептен көрүлгөнүн түшүндүрүүнүн кереги да жоктур.)

Hangi adaletten söz ediyorsunuz?

Кайсы адилеттүүлүктөн айтып жатышат? (152–бет) (Туурасы: Кайсы адилеттүүлүктү айтып жатат?).

Сыпаттоо ыкмасы. Айрым учурда экспликация деп да аталып жүргөн которуунун бул ыкмасында белгилүү бир түшүнүк котормо тилинин каражаттары менен сүрөттөө аркылуу берилет.

«10 sayılı» emirle halkın elinde bulunan dört tekerlekli yaylı araba, dört tekerlekli at ve öküz arabalarıyla, kağıt arabalarının bütün takım ve hayvanlarıyla birlikte binek ve torçeker hayvanlarının, deve ve eşek sayısının yüzde yirmisine el koydurdum.

“10 номерлүү” буйрук менен элдин колунда турган төрт дөңгөлөктүү, жаа менен жабдылган машина, төрт дөңгөлөктүү ат жана өгүз арабалары менен менен эки дөңгөлөктүү арабалардын бардык жабдыктары жана жаныбарлары менен бирге, унаа катары жана курал ташуу үчүн колдонулуучу жаныбарлар, качырлар, төө менен эшектердин жыйырма пайызы алынды (407–бет).

Муну менен бирге котормочу сыпаттоо ыкмасына ашкере берилип кеткен учурлар да жок эмес. Мисалы:

Onlar u[la]kla havada u[ç]uyorlar, bir hen[üz] ka[na]n[da] arabas[ı]ndan kurtulam[ı]yoruz.
Алар учактар менен көк жиреп саякат курушат, а биз болсо алигиче

жыгач дөңгөлөктүү арабадан айрыла элекпиз **(75–бет)**. (Туурасы: Алар учак менен абада учуп жүрүшөт...).

Onlar savaş gemisi yapıyorlar, biz yelkenli bir gemi yapıyoruz.

Ок өтпөс зоот каптап кеме жасап жатышат, биз парустуу кемеге деле жетише элекпиз **(75–бет)**. (Туурасы: Алар согуш кемесин куруп жатышат...).

Компенсация ыкмасында которуу процессиндеги семантикалык же стилистикалык жоготуулардын орду котормо тилинин каражаттары менен толтурулат. Сөз болуп жаткан котормодон буга төмөнкүлөрдү мисал катары келтирүүгө болот:

Cemal Paşa gitti, fakat gelemedi.

Жемал Паша кетти, бирок кайра келе алган жок **(34–бет)**.

Sadrazam Paşa'ya yazılanlar telefonla söylendi.

Садразам Пашага жазылгандар телефондо өзүнө кабарланды **(94–бет)**.

Модуляция. Лексика – семантикалык алмаштыруунун бул түрүндө түпнуска тилиндеги сөз же сөз айкашы котормо тилиндеги туунду маанилүү бирдик менен алмаштырылат. Мындай ыкма менен көбүнчө себеп – натыйжалык байланыштагы сөздөр которулат. Модуляция методун колдонууда себеп – натыйжалык байланыштар бир топ кеңири мүнөздө болот, бирок эки нерсенин ортосундагы логикалык байланыш дайыма сакталат. Мисалы:

Düşüncelerimizi kısaltarak, çalışmalarımızı hızlandırmak için yapılacak şeyi de söylüyor.

Сөздү кыскартып, ишти тездетүү үчүн зарыл нерселерди да айтат **(39–бет)**.

Zamanımız değerlidir.

Убакыт алтынга тете **(72–бет)**.

Manda'nın kendisinden çok adına karşı çıkanlar boşuna telaşlanıyor.

Мандаттын затынан да атына ашкере көңүл бурган кишилер жок жерден эле чочулап жатышат **(73–бет)**.

Калькалоо – түпнусканын лексикалык бирдигин анын курамдык бөлүктөрү болгон морфемалар же сөздөрдү (туруктуу сөз айкаштары болсо) котормо тилиндеги лексикалык эквиваленттери менен алмаштырып которуу ыкмасы. Калькалоонун маңызы – түпнусканын лексикалык бирдигинин структурасын көчүрүү менен котормо тилинде жаңы сөз же сөз айкашын жаратуу. Котормодо башка котормолордон кезикпеген айрым калька сөздөр кезигет. Мисалы:

Yüksek şahsiyetinizin herhalde ortaya tek başına görülmemesi memleketin yararı bakımından gereklidir.

Өлкөнүн кызыкчылыгы үчүн Сиздин бийик кишилигиниздин алдыга озуп, жалгыз көрүнбөгөнү туура болчудай **(106–бет)**.

Müfettişlik vazifesini buldular ve salahiyyete müteallik talimatı da, ben kendim yazdırdım.

Мен үчүн атайын инспекторлук кызматты ойлоп табышты. Ал эми ыйгарым укуктарга байланыштуу нускоо катын (инструкция) болсо мен өзүм жаздырдым (**7–бет**).

Жалпыга маалым болгондой, калька сөздөр адатта алгач котормочулар тарабынан жаратылып, көп колдонуунун натыйжасында кийинчерээк тилге биротоло сиңип кетет. Жогорудагы кальканын тагдыры кандай болорун мезгил көрсөтөт деп ойлойбуз. Бирок эмгектеги башка айрым бир өздөштүрүлгөн же калька сөздөр азыр тилибизде колдонула баштаганыгы байкалат. Мисалы:

Bundan sonraki oturumda, Bursa temsilcilerinden Ahmet Nuri Bey, manda aleyhinde uzun bir konuşma yaptı.

Андан кийинки отурумда бурсалык делегаттардын бири Ахмет Нури бей мандаттык башкарууга каршы чыгып, узакка созулган сөз сүйлөдү. (**74–бет**)

Onlar uçakla havada uçuyorlar, bir henüz kağı arabasından kurtulamıyoruz.

Алар уяктар менен көк жиреп саякат курушат, а биз болсо алигиче жыгач дөңгөлөктүү арабадан айрыла элекпиз (**75–бет**).

Котормодо башка тилдерден өздөштүрүлүп, эки тилде тең кездешүүчү сөздөр да бар. Бирок алардын формасы бирдей эмес. Мисалы:

Manda meselesinin kongrede görüşülmesi.

Конгрессте мандаттык башкаруу маселесин талкуулоо (**71–бет**).

Herhalde bir American kefilliğini kabul etmek zorundayız.

Кандай болгондо да Американын кепилдигин кабыл алууга мажбурбуз (**73–бет**).

Котормодо адабий тилде бар болгону менен сейрек колдонулган же диалектилерге мүнөздүү болгон айрым сөздөр кездешет жана котормочу аларды орду менен колдонгону байкалат. Буга бул сөздөрдүн түрк тилинде колдонулганы да түрткү бергени шексиз. Мисалы:

Kerim Paşa'nın, kendine has bir konuşma ve yazış tarzı vardı.

Керим Пашанын өзүнө таандык сүйлөө тарзы, жазуу ыкмасы бар эле (**117–бет**).

Bu konudaki gaflet ve tedbirsizlik kendisini kurtarmak için uzun zaman biri biri ardınca teşebbüzlerde bulunmamızı gerektirdi.

Мындай этиятсыздык менен дыкатсыздыктын кесепетинен аны бошотуу үчүн бир топ күч – аракет жумшоого мажбур болдук. (**113–бет**).

«Тузак» сөздөр ('tuzak' kelimeler; – Бир тилдеги сөздүн экинчи бир тилдеги сөз менен айтылышы, жазылышы боюнча окшош жана тектеш болуп, бирок мааниси жагынан башка болуп калышы мүмкүн. Котормочуларды жаңылыштыктарга кириптер кылгандыктан мындай сөздөр котормотаануу илиминде «тузак сөздөр» («ложные друзья» переводчиков) деп аталат. Англисче – кыргызча котормо үчүн төмөнкү сөздөрдү мисал катары келтирүүгө болот:

accord – макулдук, бир пикирдүүлүк (аккорд эмес)

accurate – так (тыкан эмес)

agitator – азгыруучу (агитатор эле эмес)

alley – чолок көчө (аллея эмес)
 ammunition – ок – дары (амуниция эмес)
 angina – стенокардия (ангина эмес)
 arc – дуга (арка эмес)
 artist – сүрөткер, художник (артист эле эмес)

Мындай сөздөр түркчө – кыргызча котормолордо да кездешет. Мисалы:

nazik – сылык, сыпаа, адептүү (назик эмес)
 çirkin – түрү суук (кыргызчадагы чиркин эмес)

Сөз болуп жаткан котормодо да ушундай сөздөрдөн улам котормочунун жаңылыштыктарга кириптер болгон учурлары байкалат. Мисалы:

Bununla birlikte, bizim en yüce gayemiz ...devlet ile milletin faaliyetini sırf vatanın kurtuluşu ile ilgili noktada birleştirmektir.

Аны менен катар, биздин ыйык максат ... мамлекет менен эдин иш – аракеттерин мекендин коопсуздугуна гана тиешелүү ноктодо бириктирүү болуп эсептелет (**120–бет**).

Котормодо жаңылыш которулган учурлар да бар. Мисалы:

Bu demegin amacı yabancı devletlerin himayesi altında bir kürt devleti kurmaktır.

Анын максаты чет өлкөлүк бийликтин канаты астында бир күрт өкмөтүн (протекторат) куруу болуучу. (**5–бет**). (Туурасы: Бул уюмдун максаты чет мамлекеттердин канаты астында күрт мамлекетин түзүү эле).

Мындай жаңылыштыктар техникага байланыштуу сөздөрдүн жана терминдердин котормосунан да байкалат:

Kolordu komutanı Cevdet Bey de, İlyas Bey'in 52 katırlı asker ve iki makineli tüfekte 9 Eylül sabahı hareket ettiğini ve 10 Eylül akşamı Malatya'da bulunacağını bildirdi...

Корпустун башчысы Жевдет бей болсо Илияс бейдин качыр минген 52 жоокер, эки оор механизмдүү мылтык менен 9 – сентябрдын таңында жолго чыкканын, 10 – сентябрь күнү кечинде Малатияга жетип барарын билдирген. (**82–бет**). (Туурасы оор механизмдүү мылтык эмес, пулемёт болуш керек).

«10 sayılı» emirle halkın elinde bulunan dört tekerlekli yaylı araba, dört tekerlekli at ve öküz arabalarıyla, kağı arabalarının bütün takım ve hayvanlarıyla birlikte binek ve torçeker hayvanlarını, deve ve eşek sayısının yüzde yirmisine el koydurdum.

“10 номерлүү” буйрук менен эдин колунда турган төрт дөңгөлөктүү, жаа менен жабдылган машина, төрт дөңгөлөктүү ат жана өгүз арабалары менен менен эки дөңгөлөктүү арабалардын бардык жабдыктары жана жаныбарлары менен бирге, унаа катары жана курал ташуу үчүн колдонулуучу жаныбарлар, качырлар, төө менен эшектердин жыйырма пайызы алынды. (**407–бет**) (Туурасы, “жаа менен жабдылган машина” эмес, “рессорлуу араба” болуш керек).

Котормодо кыргыз тилине таандык бир катар историзмдер да бар. Жалпыга маалым, историзмдер белгилүү бир тарыхый доорго тиешелүү түшүнүктөрдү туюндуруу менен ошол доорду чагылдыруу үчүн колдонулат жана бир доорго тиешелүү историзмдерди башка бир доор үчүн, анын үстүнө түбү бирге болсо да башка бир эл башынан кечирген тарыхый доор

үчүн колдонууга мүмкүн эмес. Ошондуктан котормочунун историзмди колдонуу аракети онунан чыкпай калган деп айтууга болот. Мисалы:

«Mavri Mira» heyeti tarafından idare olunan Rum mekteplerinin izci teşkilatları, yirmi yaşını müteceviz gençler de dahil olmak üzere her yerde ikmal olunuyor.

«Маври мира» ачкан рум мектептериндеги из кубарлар топтору жашы жыйырмаган ашкан жаштарды да катарына алып, жер–жерлерде кеңири тамыр жая баштаган. (2–бет)

Vali ve mutassarıfların hemen hepsi bizimle beraberdir.

Губернаторлор менен болуштардын гээрлик баары биз тарапта. (15–бет)

АДАБИЯТТАР

Kemal ATATÜRK. *Nutuk*. Ankara, 2000.

Нутук–кеп. Анкара, 2001.

AKŞİT Gökürk. *Çeviri dillerin dili*. İstanbul, 1986.

КОМИССАРОВ В.Н. *Теория перевода (лингвистические аспекты)*. М., 1990.

А.Н. КОНОНОВ. *Грамматика современного турецкого литературного языка* М., Л., 1956.

Кыргыз тилинин түшүндүрмө сөздүгү. Фрунзе, 1957.